

ਐੱਮ. ਜੈਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੇ.ਜੇ.

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ - ਜਵਾਬਦਾਰ

2010 ਦਾ FAO-M No.88

ਮਈ 16, 2016

ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955 - S.4, 11 ਅਤੇ 19 - ਪਤਨੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ - ਪਤੀ ਨੇ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਲਾਕ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ - ਆਮ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਨ, ਇਸਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ - ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4, 11 ਅਤੇ 29 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਿਵਾਜੀ ਤਲਾਕ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਨੋਟਿਸ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਜਾਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਲਾਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਭੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ, ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਆਮ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰ ਡਬਲਿਊ 5 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਜੇਕਰ ਡਾਕਟਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਗਵਾਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੰਚਾਇਤ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਲਾਕ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਾਇਬ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 29 (2) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੰਡ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।

(ਪਰਾ 14)

ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬੇਨਤੀਆਂ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਸਟਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਬੂਤ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਸਟਮ ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਹੀ ਅਦਾਲਤੀ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਐੱਮ. ਜੀਓ , ਏਆਈਆਰ 1959 ਐਸਸੀ 1041 ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

(ਪਰਾ 17)

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਧਰਿੰਦਰ ਚੋਪੜਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ।

ਹਰਕਰਨ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਰਾਜ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਜੇ.

(1) ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ 2010 ਦੇ FAO ਨੰਬਰ-M-88 ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ 2010 ਦਾ FAO ਨੰ.M-89 ਸਿਰਲੇਖ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 13.10.2009 ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ 2010 ਦਾ FAO ਨੰ.M- 88 ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ FAO ਨੰ.M-89 ਆਫ 2010 ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 13.10.2009 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕੋ ਧਿਰ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ 2010 ਦੇ FAO ਨੰ.M-88 ਤੋਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(2) ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਤਹਿਤ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਏ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ (ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ) ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ) ਨਾਲ 07.07.2004 ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮਾਗਮ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਕਰਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਬਿਲਗਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਲਾਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ। ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਤੋਂ 20,000/- ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਦਰਸਾਉਣ

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪਤੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਹ ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਜੁਲਾਈ 2010 ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਧਰਮਕੋਟ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਮੋਗਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 125 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ।

(3) ਨੋਟਿਸ 'ਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤੁਕ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਸਮਾਜ ਛੱਡ ਗਈ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਬੁਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਤਲਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਦਾ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਮਾਦਾ ਬੱਚਾ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ- ਪਤੀ ਨੂੰ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਧਰਮਕੋਟ ਵਿਖੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਮਕਾਨ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬੱਤਰਾ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ 'ਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਦੇਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਰਵੱਈਆ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਦਾ ਬੌਸ ਵੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਦੀ ਅਸਲ ਮਿਤੀ 07.07.2004 ਦੀ ਬਜਾਏ 07.08.2004 ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

(4) ਨਕਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ

ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਗਈਆਂ: -

{1} ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ

ਜਵਾਬਦਾਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਓ.ਪੀ.ਪੀ.

{2}। ਰਾਹਤ.

(5) ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ।

(6) ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

(7) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਲਾਕ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 29 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨੰਗੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਝਾਤ ਮਾਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(8) ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਉਪ ਧਾਰਾ (i) (iv) ਅਤੇ (v) ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (i), (iv) ਅਤੇ (v) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਪੰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਤੀ/ਪਤਨੀ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਪਿੰਡਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ। ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (i) ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (i) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(9) ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 29 ਬੱਚਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਆਹ, ਜੇ ਕਿ ਹੋਰ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਉਸੇ ਗੋਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤ ਜਾਂ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਦੇ ਉਪ-ਵਿਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਪ ਭਾਗ ਸੈਕਸ਼ਨ 29 ਦਾ (2) ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਥਾ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(10) ਸੈਕਸ਼ਨ 29 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ

ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਧਾਰਾ 29 ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(11) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨਾਲ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਲਾਕ ਨਾਲ ਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਰਿਵਾਜ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਰੂਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਤਲਾਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪੰਚਰਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤਲਾਕ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਨੌਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ। ਸਿਰਫ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਥਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਦਖਲ ਨਾਲ ਤਲਾਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਰਟ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਾਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਥਿਤ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਲਾਕ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(12) ਅਸਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਤਲਾਕ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਤਲਾਕ ਦੀ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਲਾ ਵਿਆਹ ਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਲੀਲਾਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਵਾਜ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਆਰਡਰਬਲਯੂ 5 ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਤਲਾਕ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਸਟਮ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 29 (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। RW5 ਦੇ ਅਦੁਕਵੇਂ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਸਟਮ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ।

(13) ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸਿੱਖੇ । ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 1 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ

ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਟਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(14) ਦੂਜਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4, 11 ਅਤੇ 29 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਾਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਿਵਾਜੀ ਤਲਾਕ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਜਾਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਲਾਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਭੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਬੰਧਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ, ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਆਮ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰ ਡਬਲਿਊ 5 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਜੇਕਰ ਡਾਕਟਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਗਵਾਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਚਾਇਤ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਲਾਕ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਾਇਬ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 29 (2) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੰਡ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।

(15) ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਸ.

ਗੁਰਪਾਲ ਕੌਰ² ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੀਟਾ ਰਾਣੀ ਬਨਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ³ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ⁴ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਧਾ ਕੌਰ (ਮ੍ਰਿਤਕ) Lrs ਬਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ) Lrs & ors ਰਾਹੀਂ⁵ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜੀ ਤਲਾਕ ਅਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਚਲਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਆਮ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਸ ਕੌਰ (ਸੁਪਰਾ), ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਆਮ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ RW5 ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਕਸਟਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਸੀ।

(16) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਸਾਲਿਗ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ' ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ 'ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਖੱਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਆਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(17) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਸਟਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਅਸਪਸ਼ਟ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਸਟਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ

2 1985(1) HLR 369

3 1995 (3) ਆਰਆਰਆਰ 261

4 2003 (2) HLR 654

5 2007 (3) ਆਰਸੀਆਰ (ਸਿਵਲ) 369

6 ਏਆਈਆਰ 1961 ਐਸਸੀ 1374

ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸਬੂਤ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ 57(1)। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਸਟਮ ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਹੀ ਅਦਾਲਤੀ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਐੱਮ . ਜੀਓ 7 ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

(18) ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁਬਰਿਤ ਕੌਰ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ